

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
เลขรับ 1523
วันที่ - 9 ก.พ. 2566
เวลา 07:40 น.

ที่ นร ๐๕๐๓/๓๕๕๒

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ผลการพิจารณารายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

เรียน เลขาธิการวุฒิสภา

อ้างถึง หนังสือสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ที่ สว ๐๐๐๗/๓๘๘๖ ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือกระทรวงวัฒนธรรม ที่ วธ ๐๓๐๒/๔๓๘ ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖ และเอกสารประกอบ

ตามที่ได้ส่งรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ไปเพื่อดำเนินการ นั้น

กระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอผลการพิจารณาเรื่องดังกล่าว มาเพื่อดำเนินการ ความละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ รับทราบผลการพิจารณารายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอ และแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาทราบต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ ทั้งนี้ ได้แจ้งให้กระทรวงวัฒนธรรมส่งผลการพิจารณาในเรื่องนี้ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาโดยตรงต่อไปแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นางณัฐฎ์จารี อนันตศิลป์)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

กลุ่มงานบริหารทั่วไป
รับที่ 12.๙/๖๖ วันที่ 9 / ๒.๕ / ๖๖
เวลา ๑๑.๒๐ น. ส่ง ก.พ.ท.
สำนักการประชุม

กองนิติธรรม

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๑๓๔๑

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๘ (D/1๓๔๑/๙.แจ้งง.ศ.รายงาน/25)

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ : saraban@soc.go.th

กลุ่มงานยุติ
รับที่ ๑๕/๒๖
วันที่ ๗ ก.พ. ๒๕๖๖
เวลา ๐๙:๒๒ น.
สำนักการประชุม

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี	
รับที่ 794	จ.ระ
รับที่(อื่นล)	
วันที่ 23 มี.ค. 2566	14:30 น.

ที่ วธ ๐๓๐๒/ ๔๓๖

กระทรวงวัฒนธรรม
๑๐ ถนนเทียมร่วมมิตร
เขตห้วยขวาง กทม. ๑๐๓๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ
ของคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๕๐๓/๒๕๖๔๔ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารสรุปผลการพิจารณาคำเนิการฯ จำนวน ๑ ชุด

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีขอให้กระทรวงวัฒนธรรมรวบรวม
ผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้ง
และการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม
จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ในภาพรวม ตามคำสั่งรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม)
และส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีในคราวเดียวกัน เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป นั้น

กระทรวงวัฒนธรรมขอส่งสรุปผลการพิจารณาและผลการดำเนินการของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องกับรายงานการพิจารณาศึกษา ในภาพรวม รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอิทธิพล คุณปลื้ม)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

กรมการศาสนา
กองศาสนูปถัมภ์
โทร. ๐ ๒๒๐๙ ๓๗๒๖ โทรสาร ๐ ๒๒๐๙ ๓๗๒๔
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์: saraban@dra.mail.go.th
ผู้ประสานงาน : นายศักดิ์เพชร ยานะแก้ว โทร. ๐๖-๑๙๙๔-๗๔๒๖

สำเนาถูกต้อง

นางสาวจิตาภา พงศ์
นิติกร

สรุปผลการดำเนินงานตามรายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ
ของคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา

รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) สั่งและปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี พิจารณารายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา มีคำสั่งให้ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานหลักรับรายงานพร้อมข้อสังเกตของคณะกรรมการฯ ไปพิจารณาร่วมกับ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของรายงานพร้อมข้อสังเกตดังกล่าว และสรุปผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในภาพรวม แล้วส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ได้จัดประชุมพิจารณารายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การจัดตั้งและการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ ของคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ โดยมีผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เข้าร่วมประชุม ทั้งนี้ ทุกหน่วยงาน มีความเห็นว่า ข้อเสนอแนะตามรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการฯ สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ โดยแต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการตามภารกิจ ที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการฯ และพิจารณานำข้อเสนอแนะ ดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๑. กรมป่าไม้ ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ การสำรวจศาสนสถาน วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ และกำหนดมาตรการและป้องกันควบคุมมิให้มีผู้บุกรุกพื้นที่ราชการรายใหม่ ซึ่งเป็นการดำเนินการ ที่สืบเนื่องมาจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๘ ที่เห็นชอบในหลักการป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่พักสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ (เดิมกรมป่าไม้อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์) ดังนี้

๑) ให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ โดยให้ถือเป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วน ทั้งนี้ ให้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

๒) ให้กรมป่าไม้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำรวจที่พักสงฆ์ ซึ่งอาศัยอยู่ โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่ป่าไม้

๓) ให้กรมป่าไม้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ตลอดจนกำหนดแนวทางในการส่งเสริมให้วัดหรือสำนักสงฆ์ มีส่วนช่วยงานด้านป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่องในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

ทั้งนี้ ได้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว โดยมีการดำเนินการสำรวจ ศาสนสถาน วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการอย่างต่อเนื่อง การกำหนดมาตรการ และป้องกันควบคุมมิให้มีผู้บุกรุกพื้นที่ของทางราชการรายใหม่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไข ปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ๓ ระดับ คือ คณะกรรมการกลาง คณะกรรมการระดับจังหวัด และคณะกรรมการ ระดับอำเภอ โดยกำหนดแนวทางดำเนินการที่พักสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ จำแนกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ๑. ผลักดันให้ออกจากพื้นที่ ๒. จัดทำโครงการส่งเสริมให้วัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ ช่วยงานด้านป่าไม้ ซึ่งเป็นโครงการของพนักงานเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้

โดยใช้อำนาจตามความในมาตรา ๑๗ (๑) และมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยพระสงฆ์สามารถอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ตามโครงการได้ในฐานะเป็นผู้เข้าร่วมโครงการ ๓. ขออนุญาตเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าไม้ เพื่อสร้างวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ การรับคำขอที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยื่นขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าไม้ เพื่อการสร้างวัดซึ่งเป็นการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ที่ให้ความเห็นชอบการเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ของส่วนราชการต่างๆ จะต้องได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่เสียก่อนจึงจะเข้าดำเนินการได้ และหากปรากฏว่ายังมีส่วนราชการใดเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ก่อนได้รับอนุญาตอีก ให้พิจารณาดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด จึงเป็นการสำรวจศาสนสถาน วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการไปในตัว

๑.๓ การพิจารณาอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่าเพื่อสร้างศาสนสถาน มีหลักเกณฑ์ตามข้อ ๕ (๘) และข้อ ๖ วรรคหนึ่ง ของกฎกระทรวงการขออนุญาตและการอนุญาตทำประโยชน์ในเขตป่า พ.ศ. ๒๕๕๘ ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ และระเบียบคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตและการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นหลักเกณฑ์การขออนุญาตใช้พื้นที่ของทางราชการเพื่อตั้งวัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ และศาสนสถาน รวมถึงเป็นมาตรการการป้องกันไม่ให้นำพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งมีความชัดเจนแล้ว

๑.๔ จัดทำคู่มือประชาชนเพื่อลดขั้นตอนและประชาสัมพันธ์ตามกฎหมาย ว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ คู่มือปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ในการจัดตั้งพุทธอุทยาน

๑.๕ การติดตามการเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อมีมติให้ความเห็นชอบให้โครงการสร้างศาสนสถานและสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นโครงการที่ไม่ต้องจัดสรรงบประมาณค่าปลูกป่าทดแทน ปัจจุบันมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๕ เห็นชอบให้โครงการเพื่อสร้างศาสนสถานและสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาเป็นโครงการไม่ต้องจัดสรรงบประมาณค่าปลูกป่าทดแทนตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ

๑.๖ จัดให้มีอาสาสมัครจากภาคประชาชนในโครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) ร่วมกันป้องกันรักษาป่าบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ใกล้เคียงครอบคลุมทั่วประเทศ

๑.๗ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้และป้องกันไฟป่าให้แก่ วัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ และศาสนสถานที่ตั้งหรือสร้างขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย ไม่อยู่ในภารกิจของกรมป่าไม้ แต่ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการบำรุงรักษาป่าและป้องกันไฟป่าตามภารกิจอยู่แล้ว

๒. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ การสำรวจศาสนสถาน วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการเป็นการดำเนินการที่สืบเนื่องมาจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๘ ที่ให้ดำเนินการผ่านโครงการพุทธอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิดในการจัดตั้งเป็นพุทธอุทยาน อันเป็นการสานต่อนโยบายสำคัญและเร่งด่วนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ และมีนโยบายให้สถาบันศาสนาเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพิทักษ์ผืนป่า ช่วยสอดส่องดูแลเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายและฟื้นฟูสภาพป่า และให้วัด สำนักสงฆ์

หรือศาสนสถานที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ สามารถใช้พื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็น "พุทธอุทยาน" เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้พุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ โดยมุ่งเน้นเพียงใช้สถานที่ในการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติศาสนกิจโดยไม่เป็นอันตรายต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทั้งนี้ การดำเนินโครงการพุทธอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ระยะแรก (พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘) ระยะที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓) และตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มาเป็นโครงการพุทธอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นการต่อเนื่องคราวละ ๕ ปี ซึ่งปัจจุบันได้มีที่พักสงฆ์ที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่สามารถเข้าร่วมโครงการ ได้แจ้งความประสงค์และขอเข้าร่วมโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการสำรวจวัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการไปในตัว รวมถึงมีหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการร่วมดำเนินโครงการพุทธอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ระหว่างพระสงฆ์กับพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้นำพื้นที่โครงการที่ได้รับอนุญาตไปใช้ผิดวัตถุประสงค์หรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

๒.๒ การกำหนดมาตรการในการป้องกันและควบคุมมิให้มีผู้บุกรุกพื้นที่ราชการรายใหม่ มีกฎหมายในการควบคุมดูแลพื้นที่ ซึ่งใช้บังคับในการป้องกันมิให้มีการบุกรุกพื้นที่ของทางราชการ ซึ่งมีความชัดเจนแล้ว ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๒ ตามมาตรา ๑๙ และพระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามมาตรา ๕๕

๒.๓ การจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนทั่วไปในการดำเนินโครงการพุทธอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และข้อตกลงของโครงการส่งเสริมให้วัดหรือสำนักสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่เข้าสู่ระยะที่สามแล้ว โดยเป็นการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๘ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการจำแนกที่พักสงฆ์ในเขตพื้นที่ป่าไม้และแนวทางแก้ไขปัญหาก็ได้ปฏิบัติตามต่อเนื่องตั้งแต่ระยะแรกแล้ว

๒.๔ ดำเนินโครงการเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

๓. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) ได้กำหนดระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยการมอบหมายให้เลขานุการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พิจารณาอนุญาตการใช้ที่ดินเพื่อกิจการสาธารณูปโภคและกิจการอื่นๆ ในเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๖ (ระเบียบสาธารณูปโภค) โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๙ (๓) (๖) และ (๑๒) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยเน็ดหาตามระเบียบสาธารณูปโภค ข้อ ๕ และข้อ ๘ กำหนดให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ดำเนินการโดยไม่หวังผลกำไร ซึ่งในทางปฏิบัติ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือวัด (ที่เป็นนิติบุคคล) สามารถขออนุญาตใช้ที่ดินเพื่อการศาสนา สำหรับจัดตั้งศาสนสถานตามประเพณีท้องถิ่นได้จำนวนเนื้อที่ไม่เกิน ๑๕ ไร่ ซึ่งเป็นอำนาจการอนุญาตของเลขานุการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ส่วนกรณีจำนวนเนื้อที่เกินกว่า ๑๕ ไร่ และการขออนุญาตใช้ที่ดินเพื่อกิจการอื่นๆ ตามระเบียบข้อ ๑๗ เป็นอำนาจการพิจารณาของ คปก. ทั้งนี้ คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดต้องให้ความเห็นชอบก่อนเสนอสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพิจารณาตามข้อ ๔ ของระเบียบเดียวกัน

๓.๒ การพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ดินกรณีวัดหรือสำนักสงฆ์ขอใช้ที่ดินเกินกว่า ๑๕ ไร่ ในเขตปฏิรูปที่ดิน ทั้งนี้ การพิจารณาอนุญาต ให้แบ่งที่ดินออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ เขตสังฆาวาส และเขตพุทธาวาส หมายถึง ส่วนที่เป็นเสนาสนะ (อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ ฯลฯ) โดยใช้เนื้อที่ ตามเหตุผลและความจำเป็น แต่ทั้งนี้ไม่เกินจำนวน ๑๐๐ ไร่ ส่วนที่ ๒ พุทธอุทยาน หรือโครงการตามแผนงาน โครงการของผู้ขออนุญาตให้ สปก. วัด สำนักสงฆ์ ชุมชน คูแลบริหารจัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ร่วมกัน เนื้อที่ ตามเหตุผลและความจำเป็น แต่ทั้งนี้ไม่เกินจำนวน ๑,๐๐๐ ไร่ กรณีวัดหรือสำนักสงฆ์ขอใช้ประโยชน์ที่ดิน เกินกว่าที่กำหนดไว้ (๑๐๐ ไร่ หรือ ๑,๐๐๐ ไร่) ให้พิจารณาเหตุผลและความจำเป็นในการขออนุญาต ผลกระทบทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ในที่ดินของประชาชนในท้องถิ่น

๓.๓ จัดทำคู่มือการขอและการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ดินเพื่อกิจการสาธารณูปโภค และกิจการอื่นๆ ในเขตปฏิรูปที่ดิน และคู่มือการปฏิบัติงานขอใช้ที่ดินของวัดหรือสำนักสงฆ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน กรณีเนื้อที่เกินกว่า ๑๕ ไร่ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่พระสังฆาธิการ ผู้ขออนุญาต และประชาชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ ผู้รับคำขออนุญาตให้ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง

๔. กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ จะต้องเป็นที่ดินอันเป็นที่สาธารณสมบัติ ของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน (ที่สาธารณประโยชน์) และที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับเพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ (ที่ราชพัสดุ) เท่านั้น ส่วนที่ดินของรัฐประเภทที่รกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งเวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดินนั้น ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ รวมทั้งที่ดินอันเป็นที่สาธารณประโยชน์ ประเภทพลเมืองใช้ร่วมกันที่โดยสภาพมีแนวเขตธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น ทางบก ทางน้ำ ลำกระโดง ลำรางสาธารณะ ทางระบายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ที่ชายตลิ่ง ซึ่งกระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดิน ได้ดำเนินการรังวัดออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวง ตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ทั้งนี้ กรมที่ดิน ได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เพื่อให้ประชาชน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ พร้อมทั้งทำความเข้าใจแนวทางปฏิบัติ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

๔.๒ การใช้ที่สาธารณประโยชน์เพื่อเป็นที่ตั้งวัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ และศาสนสถาน กรมที่ดินและกระทรวงมหาดไทยได้เคยแจ้งผลการพิจารณาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ปราบกฏตามหนังสือ กระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๗๑๑/๑๒๒๗๓ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๒๕ แจ้งให้กระทรวงศึกษาธิการทราบ สรุปความได้ว่า การขอใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้มีราษฎรบุกรุก เข้าครอบครองทำประโยชน์และบางส่วนใช้เป็นที่ตั้งวัดแล้วก็ตาม ที่ดินนั้นก็ยังคงเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดินอยู่ การที่จะใช้เป็นที่ตั้งวัดย่อมจะกระทำมิได้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยกร่างพระราชบัญญัติโอนที่ดินให้แก่วัดตามมาตรา ๑๓๐๕ แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเคยมีการดำเนินการมาแล้ว เช่น กรณีพระราชบัญญัติโอนที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดินในท้องที่ตำบลเนินพระ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ให้แก่วัดโชติใต้ พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบกับ คณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย คณะที่ ๑ ในคราวประชุมครั้งที่ ๑๙/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๕ พิจารณาข้อหาหรือการขอตั้งวัดหรือสร้างวัดในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร แล้วมีความเห็นว่า การจะขอตั้งวัดหรือสร้างวัดในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่หากในภายภาคหน้ามีการแก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับกรณีการขอตั้งวัดหรือสร้างวัดในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลในประเด็นดังกล่าวว่าจะมีการผ่อนปรนหรือไม่อย่างไร

๕. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ การมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ลงนามในแบบคำขออนุญาตใช้ที่ดินในเขตป่าไม้เพื่อสร้างวัด ตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๘ หรือกฎกระทรวงการขออนุญาต และการอนุญาตทำประโยชน์ในเขตป่า พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งตามรายงานการพิจารณาศึกษา ของคณะกรรมการฯ ระบุว่า กรมป่าไม้ยังไม่เห็นชอบจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ และไม่เป็นการลดขั้นตอนการทำงานนั้น ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้รับคำขอฯ เพื่อดำเนินการแล้ว มีเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้นที่ได้ส่งเรื่องมาให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติลงนามในแบบคำขออนุญาตใช้ที่ดิน โดยทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะได้ประสานกับกรมป่าไม้ต่อไป จึงไม่มีปัญหาสำหรับประเด็นดังกล่าว

๕.๒ กำหนดมาตรการและป้องกันควบคุมมิให้มีผู้บุกรุกพื้นที่ราชการรายใหม่ โดยดำเนินโครงการอาสาสมัครพระพุทธศาสนา ซึ่งทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอาสาสมัครพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาด้านพระพุทธศาสนาเชิงรุกอยู่แล้ว อาทิ การประพฤติอาจารย์ที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้โดยแอบอ้างศาสนา โดยให้ประสานช่วยเหลือ สนับสนุน รายงานเหตุไปยังส่วนกลางและผู้บริหารเพื่อให้แก้ไขปัญหาได้ทันเวลา

๕.๓ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสร้าง การจัดตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด การขอพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ตามพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่พระสังฆาธิการ ผู้ขออนุญาต และประชาชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขออนุญาตให้ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง พร้อมทั้งได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ www.onab.go.th เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

๕.๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ดำเนินการแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดฝ่ายมหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย ทราบมติมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๒๕/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ให้พระภิกษุสามเณร ได้ถือปฏิบัติตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามภิกษุสามเณรเข้าไปพำนักอาศัยหรือดำเนินการใดๆ ในสถานที่ซึ่งยังไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด พ.ศ. ๒๕๓๐ อย่างเคร่งครัด เนื่องจากสภาพปัจจุบันที่พิกสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ หรืออยู่ในที่สาธารณประโยชน์ ได้มีพระภิกษุ สามเณร เข้าไปพำนักอาศัยยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก และไม่ได้ขออนุญาตต่อเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดที่เป็นลายลักษณ์อักษร

๕.๕ การแก้ไขปรับปรุงและบูรณาการกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่งของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ของทางราชการให้สอดคล้องต้องกันและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดหรือสำนักสงฆ์เริ่มต้นเมื่อยื่นหน่วยงานของรัฐได้อนุญาตและรับรองการจัดตั้งว่าเป็นวัดหรือสำนักสงฆ์ที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่นำเงื่อนไขการได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นเกณฑ์การพิจารณาความเป็นนิติบุคคล ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเตรียมนำประเด็นดังกล่าวหารือระหว่างผู้บริหารและมหาเถรสมาคมเพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการต่อไป

๕.๖ ประเด็นกำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าภาพประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เพื่อสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและตั้งคณะกรรมการร่วมพิจารณาแก้ไขปัญหาศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเตรียมนำประเด็นดังกล่าวหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการต่อไป

๖. กรมการศาสนา ได้พิจารณานำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปดำเนินการ ดังนี้

๖.๑ กรณีมีวัดคาทอลิกตั้งอยู่ในพื้นที่ของทางราชการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีความเห็นประกอบการพิจารณารับรองวัดคาทอลิกของคณะรัฐมนตรี ตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอ ในคราวการประชุมวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๕ ว่า กรณีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ให้ดำเนินการขออนุญาตให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรณีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ขอให้ดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาการให้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตและการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ และกรณีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในเขตป่าตามมาตรา ๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ขอให้ดำเนินการตามกฎหมายกระทรวงการขออนุญาตและการอนุญาตให้ทำประโยชน์ในเขตป่า พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยกรมการศาสนาได้แจ้งข้อเสนอแนะของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลับกรองคำขอจัดตั้งวัดคาทอลิก รวมทั้งแจ้งมิชชัน ซึ่งเป็นผู้ยื่นคำขอจัดตั้งหรือคำขอให้รับรองวัดคาทอลิกทราบ และพิจารณาดำเนินการตามระเบียบและกฎหมายดังกล่าวแล้ว

๖.๒ กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนาได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษา วิเคราะห์ และกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งศาสนสถานของศาสนาต่างๆ ตามคำสั่งกรมการศาสนา ที่ ๑๙๐/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๕ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศาสนสถานของศาสนาต่างๆ และกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งศาสนสถานของศาสนาต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกศาสนาที่ราชการรับรอง เนื่องจากปัจจุบันการจัดตั้งศาสนสถานของศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ ยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้เป็นการเฉพาะ